

ИЗВЕСТИЯ
НА
ВАРНЕНСКОТО АРХЕОЛОГИЧЕСКО ДРУЖЕСТВО
В ГР. СТАЛИН

КНИГА VIII

BULLETIN
DE LA SOCIETE ARCHEOLOGIQUE A VARNA

TOME VIII

РАЗКОПКИТЕ НА ПЕТТЕ МОГИЛИ КРАЙ С. ГАЛАТА

от

Горана Тончева

През 1950 г. бе запланувано от Сталинския музей проучване на старините от пристанище Сталин до устието на р. Камчия. В тази област спада и пространството около с. Галата, което се намира на 11 км от гр. Сталин. На югозапад от с. Галата, на около 500 — 600 м, се намира могилен група, наречена Петте могили (Бештепе). Тези могили са били разкопани през 1950 г. от проф. А. Салач и К. Шкорпил, като материалните средства за тези разкопки са били отпуснати от Министерството на просветата на Чехословашката република. Обаче и до днес резултатите от тези разкопки останаха непубликувани и неизвестни за археологическата наука. Понеже този обект е един от обектите за цялостното археологическо проучване на този край, сметнахме за необходимо, преди публикуването на резултатите от това проучване, да бъдат публикувани находките от тази могилен група. Тъй като нямаше на ръка никакви дневници от разкопките, нито по подробни сведения за хода на работата, тук сме принудени да дадем само описание на могилите и на предметите, които са намерени в тях¹⁾.

Могилите са разположени във форма на дъга от запад към изток. Те са шест, но от града се виждат само пет и затова се наричат Бештепе — Петте могили. Могилите могат да се отбележат от запад към изток с номерата от 1 — 6. Разстоянието между всяка една могила е около 20 м. Само от могила № 5 до могила № 6 разстоянието е 250 м. След могила № 6 в същата посока следва друга могила, по всяка вероятност от същия некропол, която още не е разкопана.

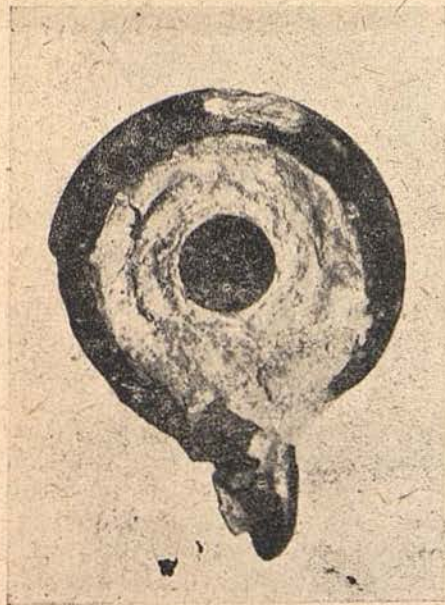
Могила № 1

Първата могила № 1 е висока 2 м. Била копана чрез кладенчев изкоп. В средата на могилата е бил намерен само един гроб, който е бил граден и покрит с варовикови плочи. В него е имало само едно погребение. В гроба е била намерена чернофирнисова лампичка.

1. Лампичката е от сива глина с черен матов фирнис с размери: вис. 3·2 см, дълж. 1·5 см, шир. 5·6 см, диам. на диска 3·5 см; инв. № II. 644, фиг. 95²⁾. Тя е с един издаден фитилник (част от него отчупена), без дръжка. Дискът силно очукан, плосък, ограден с вдълбан пръстен. Резервоарът е висок, кръгъл, с заоблени стени. Отдолу лампата е с кръгла ниска подставка, вдълбаната навътре. Според намерената лампичка погребението можем да отнесем към III век преди н. е.

Могила № 2

Втората могила № 2, с височина 12 м, е най-голяма. Копана е била от северозапад, като е била разкопана само едната четвърт. Бил е намерен само един гроб, и то в средата на могилата. Той е бил изграден с варовикови плочи и покрит със също такива плочи. В него е бил поставен дървен саркофаг с инкрустации от кост. В него е имало само едно погребение.

Фиг. 95. Лампичка от могила № 1
Fig. 95. Lampe du tumulus № 1

¹⁾ За тези разкопки К. Шкорпил е дал кратко съобщение във в. „Мир“ бр. 4090 от 24. X. 1930 г. Предметите са вписани в инвентарната книга, от където се взеха съвсем оскъдни данни за тях. Сведения за разкопките и предметите взех и от работниците, които са разкопавали тези могили.

²⁾ Снимките на настоящата статия са правени от Р. Парушев.

Едни от най-ценните находки в тази могила са инкрустациите от кост, от които най-хубави са плочките с рисунки на две женски глави и две дионисовски сцени:

1. Плочка с изображение на женска глава от кост с кремав цвят, с неправилна правоъгълна форма, дълж. 7.4 см, ш. горе 7 см, долу 5.2 см, деб. 1.5 мм, отчупена малка част от долния край; инв. № II. 550, фиг. 96.

Фиг. 96. Инкрустация от кост с изображение на две женски глави от могила № 2

Fig. 96. Incrustations d'os avec deux têtes féminines du tumulus № 2

Главата обърната полуналяво, косата къдрава, на едри вълни, вчесана на път по средата, част от нея прибрана на тила, а друга част се спуска на дребни къдри по гърба. От темето надолу се спуска воал. На раменете се вижда малка част от хитона. По косата следи от светло червена боя.

2. Плочка с изображение на женска глава от кост с кремав цвят, с неправилна правоъгълна форма, дълж. 7.4 см, ш. горе 7 см, долу 6 см; инв. № II. 551, фиг. 96.

Главата обърната полунадясно, с къдрава на едри вълни коса, вчесана на път по средата, част прибрана на тила, а друга на малки къдри се спуска по гърба. От темето надолу се спуска тънък воал. На раменете се вижда малка част от хитона. По очите, веждите и косата следи от светло кафява боя.

3. Плочка с изображение на два силена¹⁾, от кост с кремав цвят, от 13 слепени фрагмента, малка част от долния край отчупена, дълж. 18 см, ш. 6.5 см, деб. 1.5 мм; инв. № II. 552, фиг. 97.

Първият силен е коленичил надясно, силно наведен напред, в профил тялото, а главата обърната напред. гол, косата къса, къдрава, вчесана на път по средата, като два кичура от нея са паднали над дясното му слъпо око. В дясната си ръка държи канелирана, дълбока паница, от която пие по всяка вероятност вино. Лезият му крак е изнесен напред, а дясният малко назад. Силенът е обут със сандали, връзките на които достигат до над глезена. Той е с конска опашка. До левия му крак се намира полулегнал тимпан. Срещу него в дясно е представен в профил другият силен. Той е приклекнал, с мантия, която минава през бедрата и е прехвърлена през лявата ръка. Лявата ръка, малко свита в лакътя, е допряна до главата на другия силен, а в дясната, издигната нагоре, държи ойнохое, от което досипва в паницата вино. Той е с дълга, разпусната коса. Зад гърба му се подава боравата шишарка на тирса. И този силен е с конска опашка. На кръста си има пояс, украсен с кръгли украшения. Мястото, където става сцената, е отбелязано с крива линия. И по двата силена има следи от светло кафява боя (най-добре запазена по опашките).

¹⁾ За сатир — силен вж. DA (Satyri), 1090 sqq.; ML IV 444 ff.

Фиг. 97. Инкрустация от кост с изображение на два силена от могила № 2
 Fig. 97. Incrustations d'os figurant deux silènes-du tumulus № 2.

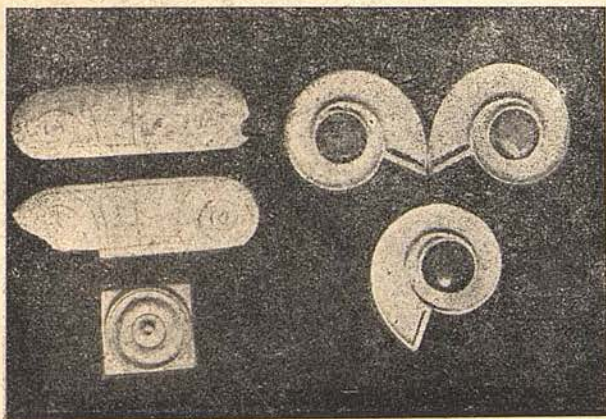
Фиг. 98. Инкрустация от кост с изображение на силен и вакханка от могила № 2
 Fig. 98. Incrustations d'os figurant un silène et une bacchante du tumulus № 2

4. Плочка с изображение на силен и вакханка от кост с кремав цвят, съставена от 8 слепени фрагмента, отчупена част от долния край, дълж. 18 см, ш. 7 см; инв. № II. 553, фиг. 98.

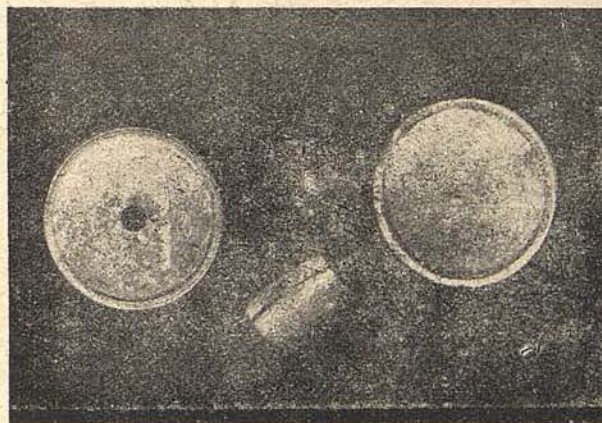
Силенът е полулегнал надясно, в профил, гол, с левия си лакът опрян на две продълговати бродирани възглавници. В дясната си, леко свита в лакъта и издигната нагоре ръка държи ритон във форма на риба. На тази ръка силенът има нанизана гривна. Левият му крак е свит почти под прав ъгъл, а десният, леко свит в коляното, е прострян напред. Той е с дълга коса, разпусната по гърба и с конска опашка. До главата на силена се вижда част от тимпана, а до него борвата шишарка на тирса. В дясно от него е изобразена вакханка, седнала, с подвити крака, обвърната напред с наведено към силена тяло. Тя е облечена с късоръкавен, високо препасан дълъг хитон. С дясната ръка подпират брадата си, а с лявата е хванала десния крак на силена над глезена. Вакханката е с къса, къдрава, вчесана на път по средата коса, която достига до ушите ѝ. От темето надолу се спуска воал, който достига до коленете ѝ. До лявото ѝ коляно е опрян тимпан. По устните на вакханката има следи от кафява и червена боя.

Освен гореописаните инкрустации в същата могила са били намерени и следните други инкрустации:

5. Две плочки от кост с кремав цвят, дълж. 9·8 см, ш. 3 см и деб. 0·2 см; инв. № II 558, фиг. 99.

Фиг. 99. Плочки от кост и три релефно изработени волути от могила № 2
Fig. 99. Plaque d'os et trois volutes du tumulus № 2

Фиг. 100. Кръгли украшения от кост и зърно от огърлица от могила № 2
Fig. 100. Ornaments ronds en os et un grain de collier d'os du tumulus № 2

Плочките са правоъгълни, а двата края заоблени във форма на полукръг. На тях с вдълбани линии са нарисувани разположени една срещу друга две волути, имитиращи ионийски пиластрови капители, разделени една от друга с една отвесна черта.

6. Шест волути, украсени в средата със стъклени „копчета“; инв. № II. 550, фиг. 99.

а) Три с диам. 5·5 см, деб. 4 мм, изработени релефно, в празното място в центъра, с диам. 2 см., е вложено „копче“ от зеленикаво стъкло.

б) Другите три са изрязани от св. кафява кост с диам. 4 см и деб. 2 мм. В широкия празен кръг на спиралата е вложено „копче“ от зеленикаво стъкло.

7. Две кръгли украшения от кост с кремав цвят, работени на струг; инв. № II. 560, фиг. 100.

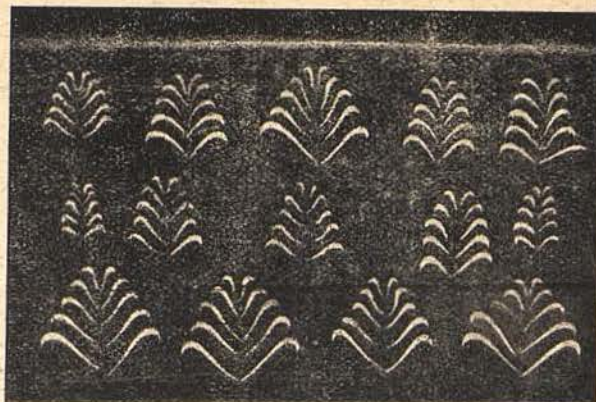
а) Първото е с диам. 5·5 см, деб. 6 мм, горната част е заоблена, с жлеб по края, отстранен по дебелината на кръга също има жлеб. В центъра на украшението има кръгла дупка с диам. 0·9 см.

б) Второто, с диам. 5·5 см, деб. 0·2 см (с крачето), е кръгло, лицевата страна е конвексна, с малка дупчица в центъра, с плосък ръб по края. От опаката страна в центъра — цилиндрично краче с дупчица в средата (част от крачето отчупена).

8. Правоъгълна плочка от кост с кремав цвят, работена на струг, с размери: 3·6 см × 3·3 см × 0·9 см; инв. № II. 561, фиг. 99. На лицевата страна има сложно профилиран кръг с кръгъл издатък по средата.

9. Кръгче, изрязано от плочка от кост с кремав цвят, 2 см. Кръгчето е с отвор в центъра с диам. 1·7 см, в който е вложено „копче“ от зеленикаво стъкло.

10. Инкрустации, изрязани от пластинки от кост с кремав цвят, във форма на палмети, триъгълници, правоъгълници, призми, листовидни, цветообразни, бухалкообразни, лотосообразни, яйцевидни, вълнист орнамент, във форма на пръчки и др.; фиг. 101 а, б, с и д.

Фиг. 101 а, б. Палметовидни инкрустации от кост от могила № 2
Fig. 101 a, b. Incrustations en os en forme de palmètes du tum. № 2

11. Шест „копчета“ от зеленикаво стъкло, инв. № II. 562 — четири с диам. 2·4 см и две с диам. 1·5 см. От едната страна са конвексни, а от другата — плоски. По всяка вероятност това са украшения на волути от кост (вж. фиг. 99).

Освен костните инкрустации в гроба са били намерени и следните предмети:

12. Алабастрон от бял алабастр¹⁾, вис. 15, диам. уст. 3·5; инв. № II. 2653, фиг. 102. Алабастронът е с цилиндрично тяло, с заоблени плещи и дъно, тялото е украсено към горния край с един релефен пръстен. Има къса, широка шия.

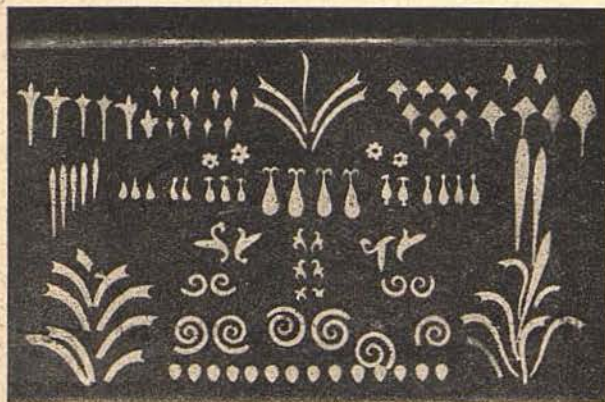
13. Зърно от огърлица от кост с диам. 1·5 (инв. № II. 563, фиг. 100) от четири слепени фрагмента, с цилиндрична форма. На лицевата полирана повърхност има следи от черна боя.

14. Седем плода от погребален венец от червеникава глина, диам. от 1—0·7 см, инв. № II. 565, отгоре позлатени, с дупчица в единия край за втикване във венеца²⁾.

15. Пръстен от злато с диам. на халката 2·4×1·5 см.; инв. № II. 581, фиг. 103. Халката е полукръгла. Двата ѝ края са споени от двете страни на кръгла плочка с диам. 2·5 см. Лицевата повърхност на плочката гладка.

Костните инкрустации са най-интересните находки от Петте могили край Галата и затова на тях ще се спрем по-подробно.

Всички гореописани пластинки и украшения от кост са били инкрустирани към дървен саркофаг³⁾, от който са запазени много малки частици, така че нямаме никакво указание към коя част на саркофага са били инкрустирани. Единственият начин да се постигне нещо в това отноше-

Фиг. 101 с, d. Инкрустации в различни геометрически и др. форми от могила № 2
Fig. 101 c, d. Incrustations du formes diverses géométriques et autres du tumulus № 2

¹⁾ Алабастрон е бил намерен и при разкопките в Аполония през 1946 год. в гроб № 121. Виж: Венедиков — Разкопки и проучвания на народния археологически музей, София 1948 г. кн. II, стр. 24, обр. 26.

²⁾ Остатъци от погребални венци са били намерени при разкопки на некропола на Аполония. Венедиков — цит. същ., стр. 12, гроб 4, обр. 9. Такива погребални венци се намират твърде често в гробове в самия Одес и в околността му. Вж. Шкогпил — Могили.

³⁾ Погребение в дървен саркофаг се среща и в некропола на Аполония, както е случая с гроб № 6. Виж Ив. Венедиков „Разкопки и проучвания в некропола на Аполония през 1946 г. (Разкопки и проучвания на Нар. арх. музей, II, Аполония на Черно море, стр. 26.)

ние е да се проследят и изследват други дървени саркофази и техните апликации. За тази цел ценно указание ни дава работата на Н. В. Пятышева — Таманский саркофаг. Там тя разглежда голямо количество дървени саркофази, намерени в СССР. За цялата група боспорски саркофази от IV - II век пр. н. ера, към която трябва да отнесем и нашия саркофаг според датиранието на костните пластинки, тя говори следното: „Для всей группы боспорских деревянных саркофагов IV - II в. до н. э. характерна архитектурная храмовая форма с двускатной крышей и фронтонами, украшенными акротериями, а также филенчатая техника ящика, при которой в стенках делались специальные ниши, преследовавшие конструктивно-орнаментальную цель и заполнявшиеся разнообразными резными украшениями (грифони, nereиды, розетки и т. д.). Резные украшения, составляющие карнизы, цоколи и обрамления ниш — все ионического стиля“. Към коя част на саркофага са били прикрепени костните пластинки от Петте могили край Галата, или каква композиция са представлявали, е много трудно да се каже. Все пак може да се предположи, че костните пластинки с рисунки са били част от композиция, разположена на фриз, който се е намирал в средата на саркофага. Двете пластинки с изображения на силен и вакханка и два силена, поради по-големите си размери, са били разположени вероятно на дългите страни на саркофага. Другите две пластинки с рисунки на две женски глави са били разположени, вероятно, на късите страни на саркофага. Между инкрустациите се намират три релефно изработени волути, инв. № II. 559, фиг. 99, украсени в средата с „копче“ от зеленикаво стъкло. Според Передольская¹⁾, тези волути са служили за украса на горната част на краката на саркофага. Това е допустимо, но също така е допустимо тези волути да са служили за капители на пиластри, каквито вероятно е имало в ъглите на саркофага, а възможно

Фиг. 102. Алабастрон от могила № 2
Fig. 102. Alabastron du tumulus № 2

Фиг. 103. Златен пръстен от могила № 2 и два златни пръстена с изображение на две женски глави от могила № 6

Fig. 103. Bague d'or du tumulus № 2 et deux bagues d'or ornées chacune d'une tête de femme, du tumulus № 6

е и стените на саркофага да са били разчленени чрез пиластри²⁾. Двете кръгли украшения с крачета отдолу, инв. № II. 560, фиг. 100, са били украшения, които вероятно са запълвали трите ъгли на фронтона на покрива³⁾. Инкрустациите, представляващи вълнист орнамент или ивици, са служили, по всяка вероятност, за обрамчване на други инкрустации, разположени вероятно във форма на пояси.

Всички костни инкрустации са изработени вероятно от костите на слон⁴⁾. Лицевата им повърхност е загладена и полирана, но на опаката ясно личат шупли. Това показва, че не са от зъбите на слон, както е случая с пластинките от могилата Куль-Оба в Керч, тъй като при слоновата кост шупли не могат да се получат.

Техниката на изработката им е твърде интересна. Някои от тях са работени на струг — напр. кръглите инкрустации инв. № II. 560, фиг. 100. Други представляват тънки пластинки с деб. от 2—3 мм. изрязани в неправилна форма. На лицевата им загладена и полирана повърхност, чрез прокарване

1) Передольская — Слоновая кост из кургана Куль-Оба, Труды отдела античного мира. I, стр. 72, табл. I.

2) Виж Пятышева — Таманский саркофаг, табл. V, рис. 5.

3) Толстой — Эллиптическая техника, стр. 202 — Подобни украшения са били поставяни в ъглите на фронтона на покрива на саркофага.

4) Тук трябва да изкажем благодарност на проф. Ст. Иванов от Ветеринарно-медицинския факултет, който направи обстойно проучаване на пластинките и на предметите от кост. Той е установил, че двата кръгли предмета, едничат с краче, инв. № II. 560, могат да бъдат само от кости на слон, и то от костите, а не от зъбите на слон. В такъв случай и всички други инкрустации вероятно са от кости на слон. Според него пластинките могат да се получат от долната челюст, от хълбочната кост или лопатката, като се разцепят и лицевата им страна се използва за рисунка.

на вдълбана графитна линия с иглообразен инструмент, са направени рисунки само в контури, които отпосле са били оцветявани. И досега личи кафявата боя по косите и опашките на силените. Трети са изрязани от една обща пластинка в най-различни форми: палметообразни, лотосообразни, във форма на бухалки и др.

Рисунките се отличават с тънката техника на изпълнението, с почти ювелирно отделяне на детайлите. Контурите на фигурите и главните линии на дрехите са дадени с енергичен и сигурен штрих. Второстепенните по-дребни детайли, които характеризират контура вътре, са изпълнени с потънки, по-леки и по-плитки връзвания. Това са например бродериите на възглавниците, гънките на шията на двете женски глави и др. Художникът, който е рисувал пластинките, е познавал много добре мускулатурата на мъжкото тяло. Той обаче е допуснал една грешка — отвесната линия на шията на силена държащ ритон, е не намясто. Двете плочки с рисунки на силен и на силен и менада са изрязани на някои места. Това вероятно е било направено за контраст на кремавата кост с тъмно боядисания саркофаг.

Техниката на рисунките сближава нашите пластинки с червенофигурните вази, на които предварителната гравировка служи като фон на боята. Тази гравировка ни е известна и от рисунките на сребърните и позлатени съдове¹⁾. До тази техника са близки също така и рисунките на бронзовите огледала²⁾. Пластинките с рисунки от Галата имат доста елементи, характерни за елинистическото изкуство. Художниците на елинизма подражават на простотата на архаичното изкуство, но те внасят и нещо ново — реализъм, любов към пищността, претрупаност в драпериите на дрехите и др.³⁾ В елинистическите творби движението е изразено не само с положението на отделните членове, но и с всички мускули на тялото: всеки мускул е обхванат от буйното или бавно движение на цялата фигура. Всички тези особености на елинистическото изкуство забелязваме в рисунките от Галата. Рисунките на двете женски глави от Галата са твърде близки с Фаюмските портрети, и то най-вече с женския портрет⁴⁾. Този портрет има майсторски изразени индивидуални черти, широко отворени очи, месести, пълни устни, косата е къдрава и прибрана зад ушите. Същите черти имат и рисунките на женски глави от Галата. Всичко това ни кара да отнесем пластинките от Галата към III в. пр. н. ера. Това е епоха на разцвет за Одесос, епоха, когато сред управляващата класа както в Одесос, така и в околността, се е развила любовта към украшенията и към художествените изделия.

Този сюжет, който е представен на две от костните пластинки от Галата, а именно силен и вакханки, се среща твърде често в античното изкуство, особено на червенофигурните вази⁵⁾. На вазите обаче сатирите и силените, вакханките и менадите са представени почти винаги в движение, докато силените и вакханките от пластинките от Галата са представени седнали в идилически пози. Силените и вакханките, като членове от тiasоса на Дионис, са свързани с вярата за безсмъртието и затова техните рисунки са украсявали саркофага от Галата.

Освен инкрустациите, намерени в Петте могили край Галата, в Сталинския музей се пазят и други инкрустации от кост. Едни от тях са били намерени в една тракийска могила зад 7 приморски пехотен полк, където се е намирал некрополът на тракийското селище в м. Кокарджа до гр. Сталин (фиг. 104). Те представляват плочки от жълтеникава кост с графитни рисунки на една химера, две жени, свирещи на лира, и една фигура на мъж, държащ инструмент за свирене във форма на рог. Освен тях са били намерени и инкрустации, представляващи растителни и геометрически орнаменти, дълги ивици яйцевиден орнамент, боядисан с червена боя, и едно релефно изображение на глава на лебед. Други са били намерени в каменна гробница в местността Акчилар, на север от гр. Сталин. Това са фрагменти от яйцевиден орнамент, две „копчета“ от зеленикаво стъкло, служещи за украшения на волути, и много фрагменти от геометрически орнаменти. Освен тези инкрустации, в Сталинския музей се намира една находка от неизвестно местонахождение, която се състои от погребален венец, фрагмент от вълнист орнамент, изрязан от плочка от кост, инкрустации в най-различни геометрически форми и във форма на грозд⁶⁾.

Всичко това показва, че дървените саркофази с инкрустации от кост са били широко разпространени в околността на Одесос, и то най-вече през елинистическата епоха.

¹⁾ Велков Ив. — Могилни гробни находки от Дуванли, ИАИ т. VI, стр. 15. Също виж — Новооткрити тракийски гробници от Дуванли, ИАИ т. VII, стр. 234. Furtwängler — Antike Gemmen, табл. XIV, 4, 15, 20.

²⁾ Babelon — Catalogue des bronzes antiques.

³⁾ Ростовцев — История на стария свят. I т., стр. 90. Също Сергеев — История древней Греции, стр. 466 и Алпатов — Всеобщая история искусств, стр. 179—180.

⁴⁾ Сергеев — История древней Греции, Эллинизм, стр. 466.

⁵⁾ Reinach, Repertoire des vases peints grecs et étrusques, I. Също Иванов — Керамиката от некропола на Аполония, Разкопки и проучвания на Нар. арх. музей в София, II, Аполония на Черно море, стр. 32, обр. 29.

⁶⁾ Шкопчил — Могилни стр. 62. Там той говори, че в могилата до Девическата гимназия е било намислено изгнило дърво (лъбово) и костени украсени пластинки. Вероятно тази находка с неизвестно местонахождение е именно от там.

Такива дървени саркофази с инкрустации от кост в голямо количество са били намерени в гръцките колонии по бреговете на Черно море, в територията на СССР¹⁾. Най-интересни са пластинките от слонова кост, намерени в могилата Куль Оба в Керч. Макар и те да се датират от V век пр. н. ера, техниката на рисунъка е почти същата, както и на рисунките от пластинките, намерени при Галата.

Във връзка с дървения саркофаг с инкрустации от кост от Галата възниква въпросът дали той е бил внесен, или е бил работен в Одесос. Според Пяташева²⁾ дървените саркофази от Бос-

Фиг. 104. Инкрустации от кост с рисунки от тракийска могила в м. Кокарджа до гр. Сталин
Fig. 104. Incrustations d'os avec peintures, d'un tumulus thrace près de Kocardja, Staline

пора от елинистическата епоха са твърде близки до ионийската художествена школа. Според нея в епохата от IV—III век пр. н. ера тесните връзки на Черноморските колонии с Мала-Азия са се подкрепяли и с внасяне от там на предмети със специално погребално предназначение. По всяка вероятност както саркофагът от Галата, така и саркофазите, намерени край Одесос, са били също внасяни от Мала-Азия. Освен това в рисунките няма местен елемент. Те са изящни и фини, което едва ли е било по силите на един местен художник. Всичко това идва да потвърди предположението, че този саркофаг е внесен от Мала-Азия.

Рисунките на пластинките от Галата по стил се датират от III век пр. н. ера, така че и всички други предмети, намерени в гроба в могила № 2, са от същата епоха.

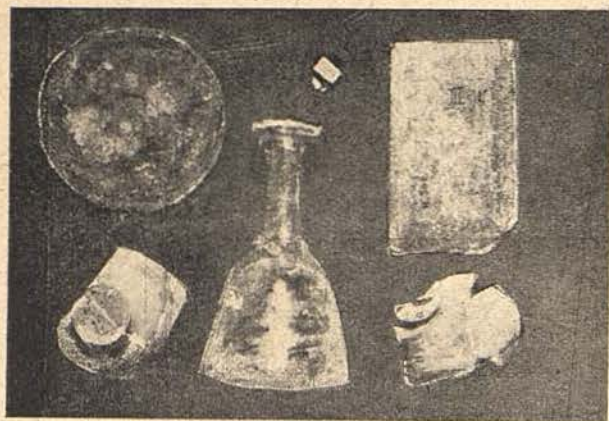
Могила № 3

Могила № 3 е висока 2.5 м и има диам. 23.4 м. Копана е от североизток, като е разкопана само едната четвърт. В средата на могилата бил намерен един гроб, който бил издълбан в твърдата почва и покрит отгоре с ред дървени греди. В него е имало само едно погребение. В гроба са били намерени следните предмети:

1. Стъкленица от зеленикаво стъкло, вис. 15 см, диам. на устието 4 см; Инв. № II. 262, фиг. 105. Стъкленицата е със звънцеподобно тяло, с висока шия, в горния край стеснена, в долния край пристисната, устието завършва с широк плосък ръб, дъното леко вдлъбнато навътре.

¹⁾ Книзочич — Разкопки югозападной части Тиритаки, Мат. и иссл. по археологии СССР, № 4, стр. 44. При тези разкопки е била намерена пластинка от кост с релефно изображение на глава на силен. Също Белов — Разкопки в северной части Херсонеса в 1931—1933 г. Мат. и иссл. по арх. СССР № 4, стр. 233—234. Там е бил намерен капак от дървен саркофаг, украсен с инкрустации от кост в най-различни геометрически форми.

²⁾ Пяташева — Гаманский саркофаг, стр. 16.

Фиг. 105. Находка в могила № 3
Fig. 105. Objets decouverts dans le tumulus № 3

2. Плоча от сивозелен камък с размери 7.2×12.3 см.; инв. № II. 566, фиг. 105. Плочката е правоъгълна, единият ѝ ъгъл отчупен, горната плоскост е гладка, страничните ръбове на долната плоскост са отнети косо.

3. Огледало от бронз, диам. 10.7 см.; инв. № II. 567, фиг. 105. Огледалото е с тъмно зелена патина, с вдълбана линия по периферията, с която се очертава венецът на огледалото. Лицевата страна слабо конкавна.

4. Две зърна от огърлица; инв. № II. 568, фиг. 105. Едното, от мидено вещество, е с размери 1.4×0.7 см. Единият му край е отчупен. Зърното е във форма на призма, с отнети косо ръбове. Другото е от зеленикаво стъкло, с размери 0.5×0.4 см. и е шестстенно.

5. Пластинка от олово, с размери 4×2 см, деб. 0.3 см; инв. № II. 569. Пластинката от вдълбаната страна е украсена с яйцевиден орнамент, а под него в два реда зрънчест орнамент.

6. Тел от бронз, дъл. 6 см; инв. № II. 570, шнуровидна, в горния край закривена във форма на халкичка.

7. Двадесет гвоздеа от желязо, дълж. от 6 — 8 см; инв. № II. 571.

8. Два фрагмента от гърненца от червеникава глина; инв. № II. 571, фиг. 105. Единият представлява долната половина на тялото с част от дъното, размери 55×8 см. От другото гърненце е запазено дъното и част от тялото, като част от тялото е боядисана с тъмно кафява боя. Размери: 5×7 см.

9. Фрагменти от кожа, инв. № II. 292, фиг. 106, изрязани във форма на мрежа. Това са по всяка вероятност остатъци от кожена кесийка за монети.

10. Три римски императорски монети — две от император Адриан, а третата от Луцила.

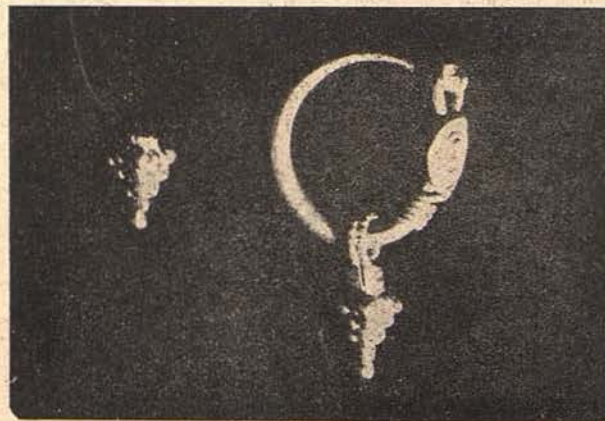
11. Обеца с висулка, от злато, дълж. 1.6 см, ш. 1.5 см. инв. № II. 584, фиг. 107. Обецата е образувана от една тел. В единия край е изтънена и образува ухото за закопчаване на кукичката, като след това е завита спирално пред халката и образува кръгла пластинка. Краят е завит плътно по самата халка на обецата. На халката е нанизана висулка, представляваща грозд от споени едно с друго зрънца, окачен на орнаментирана грануловидна халка, която в долния край е обхваната от профилирано поясче.¹⁾

12. Висулка от обеца от злато, дълж. 0.6 см; инв. № 585, фиг. 107. Висулката представлява грозд от споени едри зрънца и е част от обеца, подобна на описаната под инв. № II. 584 обеца с висулка.

Според монетите, които са намерени в гроба, можем да отнесем това погребение към II век от нашата ера.

Фиг. 106. Фрагменти от кожена кесийка
от могила № 3
Fig. 106. Fragment d'une bourse en peau, du
tumulus № 3

Фиг. 107. Златни обеци от могила № 3
Fig. 107. Boucles d'oreilles d'or, du tumulus № 3

¹⁾ За подобна обеца вж. ИАД IV, табл. II, 5 а, 5 б.

Могила № 4

Могила № 4 е висока 3·10 м с диам. 25·60 м. Била е копана от юг, като е била разкопана само едната четвърт. В средата на могилата е бил намерен гроб, граден от варовикови плочи, покрит отгоре също с варовикови плочи. В гроба е имало дървен саркофаг (и до сега от него има запазени фрагменти под инв. № V. 300). В могилата е било намерено само едно погребение. В него са били намерени следните предмети:

1. Алабастрон от бял алабастр, вис. 13·7 см, от два слепени фрагмента, запазена надлъжната половина на тялото; инв. № II. 2652, фиг. 108. Тялото му е цилиндрично, плещите и дъното заоблени, с къса, широка шия, устието с плосък ръб, от който е запазена много малка част.

2. Ножици от желязо от три слепени фрагмента, дълж. 18 см; инв. № II. 576, фиг. 108. Те са направени от един къс, прегънат на две, прегъвката тъпа и плоска, отвътре с дебела гънка за усилване пружинирането на двете рамена. Двете рамена в долния край са изгънени с правоъгълно сечение и служат за дръжка. В горния си край раменете са във вид на високи равнобедрени триъгълници, представляващи работната част на инструментa. Цялата ножица има вид и устройство на сегашните занаятчийски ножици за подрязване на трева.

3. Лампичка от сива глина, размери 8×5·7×3·1 см, диам. на диска 4 см; инв. № II. 640, фиг. 108. Лампичката е с черен фирнис с металически блясък, със силно издаден фитилник, без дръжка, резервоарът е висок, кръгъл, с заоблени стени, от двете му страни рогче, отдолу с низка кръгла подставка.

4. Сребърна монета от Филип II Македонски.

5. Паничка от червеникава глина, инв. № II. 3198, вис. 4 см, диам. на устието 11·5 см, фиг. 109, плоска, разлата, с объл ръб, извърнат навън, с черен фирнис, в средата кръг, оставен без фирнис, дъното също без фирнис.

6. Паничка от червеникава глина, инв. № II. 2660, вис. 3 см, диам. на венета 0·5 см, фиг. 109, от три слепени фрагмента, липсват части от дъното и тялото. Паничката е плитка, разлата, венецът слабо вдлъбнат навътре, стените с черен фирнис и отвън, и отвътре, в средата на дъното кръг, оставен без фирнис, дъното на ниско столче.

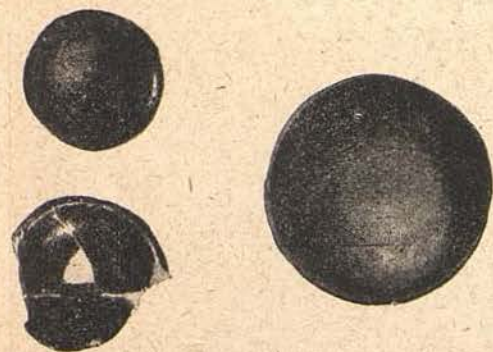
7. Паничка от червеникава глина, инв. № II. 3195, вис. 3·5 см, диам. на устието 7·3 см, фиг. 109, с тяло във форма на пресечен конус, венецът вдлъбнат навътре, с черен фирнис отвън и отвътре, дъното плоско, с ръб, без фирнис.

8. Фрагменти от облекло, инв. № V. 303, от дебела и от тънка дреха от лен¹⁾, фиг. 110. Според предметите, намерени в гроба, можем да отнесем погребението от II в. пр. н. ера.

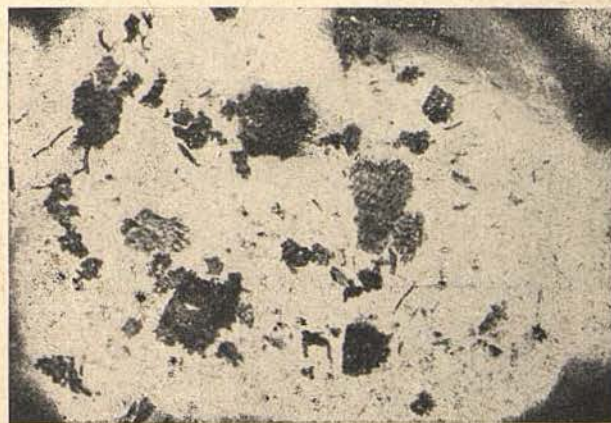
Фиг. 108. Ножици, алабастрон и лампичка от могила № 4

Fig. 108. Ciseaux, alabastron et lampe du tumulus № 4

Фиг. 109. Три чернофирнисови панички от могила № 4

Fig. 109. Trois petits plats à vernis noir, du tumulus № 4

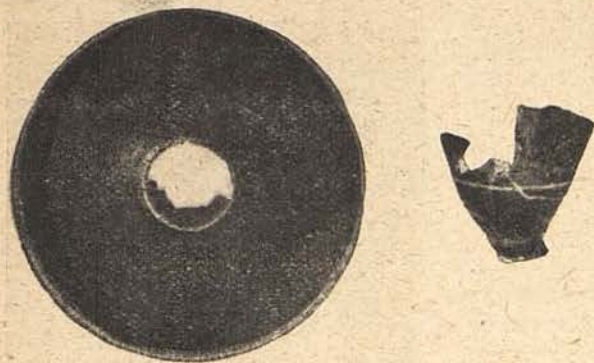
Фиг. 110. Фрагменти от облекло от могила № 4

Fig. 110. Fragments de vêtements de lin, du tumulus № 4

¹⁾ Фрагментите от тъкан бяха изследвани от проф. Никола Арнаудов, който смята, че са вероятно от лен. Фрагменти от тъкан са били намерени през 1949 год. при разкопките в Конринка. Резултатите от тези разкопки не са още обнародвани. Виж също — Новооткрити тракийски гробници от Дуванли, ИАИ VIII, стр. 225, където също са били намерени фрагменти от материя.

Могила № 5

Могила № 5 е висока 1.10 м, с диам. 8 м. Могилата е била разоравана всяка година и сигурно е била по-висока. Поради същата причина сега не може да се познае как е копана. В нея е било намерено едно погребение в средата на могилата, чрез изгаряне на трупа. Намерени са били следните предмети:

Фиг. 111. Фрагменти от лекит и жертвена паница от могила № 5

Fig. 111. Fragments de lécythe et d'un plat rituel, du tumulus № 5

1. Фрагмент от лекит от 13 слепени фрагмента, вис. 10 см, инв. № II. 2545, фиг. 111. Запазена долната част от тялото на лекита с дъното, от което липсват части. Фрагментът е с черен фирнис и отвън, и отвътре. Дъното е силно вдълбано навътре и е на ниско профилирано столче, на ръба на което има жълтеникава ивица. Също такава ивица има и в долната част на тялото.

2. Жертвена паница от сивнава глина, с диам. 19.5 см, инв. № II. 568, фиг. 111, от 13 слепени фрагмента, липсва част от дъното. Паницата е почти плоска, с черен матов фирнис и отвън и отвътре. В центъра на паницата има вдлъбнатина с диам. 5 см, оградена с кръгъл жлеб, боядисан с охрочервена боя. Дъното е на ниско столче, слабо конвексно, без фирнис, с два нарисувани концентрични пояса от черен фирнис.

3. Фрагменти от листата на погребален венец, отгоре и отдолу позлатени, инв. № II. 580.

4. Фрагменти от съд от желязо, инв. № II. 580. Пет фрагмента от тялото с размери от 4.5×5 до 2.5×1 см. Четири фрагмента от дръжките с размери 7×1 см.

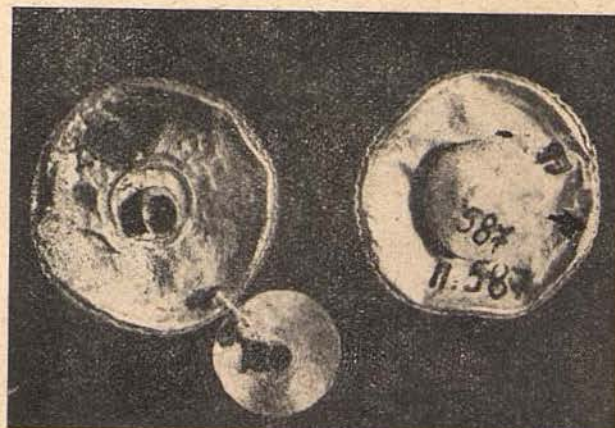
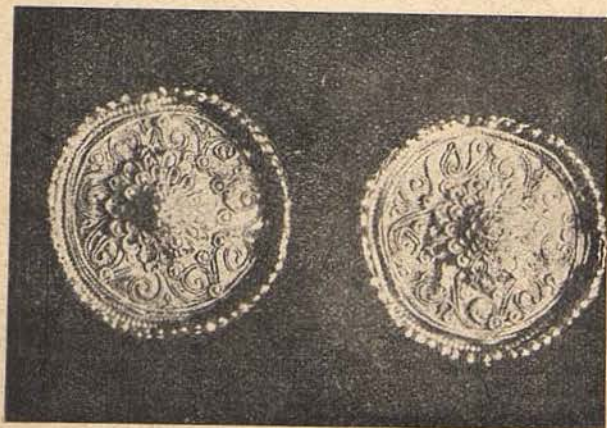
5. Четири скоби от желязо, инв. № II. 579. Три скоби с размери 8×2 см, в средата пристиснати, на двете рамена на една от скобите части от дърво. Четвъртата скоба, с размери 4×2 см, е пречупена под прав ъгъл в единия си край. Скобите по всяка вероятност произхождат от дървен саркофаг, което показва, че и тук погребението е станало в дървен саркофаг.

Според намерените предмети с черен фирнис погребението в могила № 5 се датира от III век пр. н. е.

Могила № 6

Могила № 6 е висока 2.5 м, с диам. 20.4 м. Копана е чрез кладенчев изкоп. В могилата е било намерено едно погребение, което не е било в средата на могилата и е било чрез изгаряне. Били намерени следните предмети:

1. Пръстен от злато, диам. 2.4 см, инв. № II. 582, фиг. 103. Представлява полукръгла халка, чиято външна страна е профилирана. Двата края на халката са споени от двете страни на овална плочка, върху горната повърхност на която е прикрепена пластинка с изчукана на нея глава на жена, слабо извита надясно, с коси, вчесани на път над челото, като част е прибрана зад ушите, а част е отпусната по раменете. На шията си жената¹⁾ има едноредна огърлица от едри зърна. Овалната плоча е обрамчена с гранулиран венец.

Фиг. 112a. Лицева страна на златни петлици от могила № 6
Fig. 112a. Deux boutons d'or, du tumulus № 6 (face)

Фиг. 112b. Опака страна на златни петлици от могила № 6
Fig. 112b. Deux boutons d'or du tumulus № 6 (revérs)

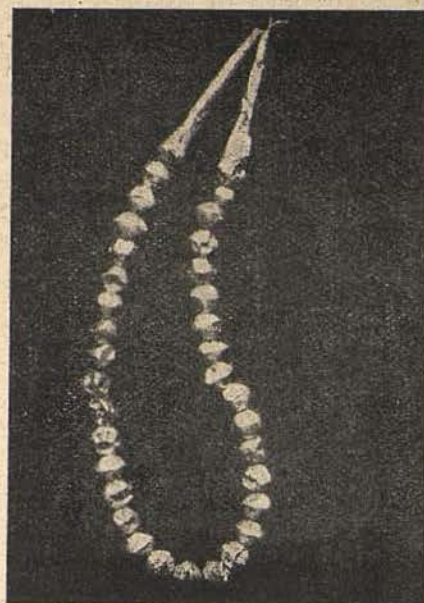
¹⁾ Може би Афродита?

2. Две еднообразни петлици, обеци?, от злато, с диам. 3·4 см инв. № II. 587, II. 588, фиг. 112 а и б. Всяка петлица представлява кръгла пластинка с извита нагоре периферия. Периферията е обрамчена с профилиран пояс, украсен по горния ръб с ред от по две зрънца едно върху друго, като горното е по-малко от долното (на едната петлица част от зрънцата липсват). Горната повърхност на петлицата е украсена в центъра с конусообразна, сложно филигранна розета, а полето около нея е запълнено с растителни орнаменти, образувани от златна вита тел. В самия вътрешен ръб между кръглата плочка и периферията има още един кръг от гранулирана тел. На гърба на петлицата залепени цилиндрични пластинки, отворени в единия край, в който се втиква друга цилиндрична пластинка, споена към кръгла плочка, а към тази плочка от вътрешна страна е споена малка халкичка, за която по всяка вероятност се е вързвала нишка, съединена с друга халкичка, споена върху задната страна на петлицата.¹⁾

3. Огърлица, инв. № II. 583, фиг. 113, от злато, от 33 зърна и две висулки. Вътре зърната са кухи. Всяко зърно е направено от две слепени полусферични половини. Висулките представляват високи конуси, образувани от една завита в горния си край правоъгълна пластинка с прикрепено към основата на конуса едно зърно.

4. Пръстен от злато с диам. 1·6 и 1·9 см, инв. № II. 586, фиг. 103. Двата края на халката са споени от двете страни на овална плочка с размери 1·6 × 1·8 см. Върху горната плоскост е закрепена овална пластинка с неправилно обрязана периферия. Върху пластинката е изчукана глава на жена (сега изображението изтрито и неясно), слабо извита надясно. Косите са прибрани зад ушите. На дясното ѝ рамо има неясна фигурка.

По всяка вероятност погребението в могила № 6 е от края на V век или началото на IV век пр. н. е.

Фиг. 113. Златна огърлица от могила № 6
Fig. 113. Collier d'or du tumulus № 6

Вън от гробовете, в могилените насипи, са били намерени голямо количество фрагменти от съдове. Това са в по-голямата си част фрагменти от чернофирнисови съдове и пет — шест фрагмента от съдове с червен лак. По интересни и по-запазени фрагменти са следните:

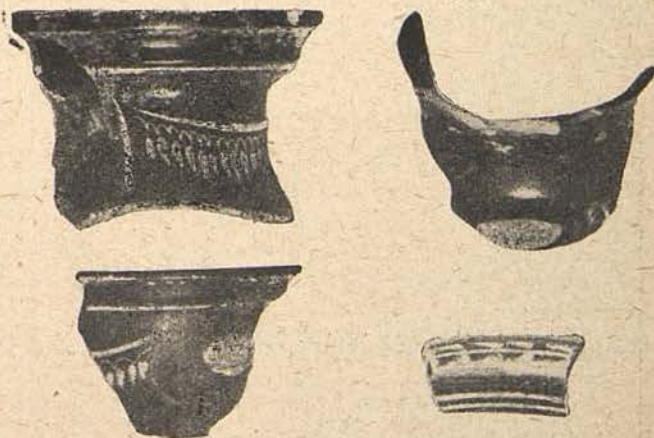
1. Фрагмент от кантар от червеникава глина, вис. 13 см., фиг. 114. Запазена надлъжната половина от тялото с едната дръжка, с дъното и част от шията. Кантарът е с канелирано полусферично тяло, с широка шия, дъното вдълбано навътре, на ниско, профилирано столче. От лицевата страна има тъмно кафяв матов фирнис.

2. Три фрагмента от вази, фиг. 115. Запазена само част от шията им. На двата фрагмента има нарисувани листовиден орнамент с охрочервена боя, ограден от двете страни с две бели

Фиг. 114. Фрагменти от кантар и паница от насипа на една от могилените.

Fig. 114. Fragments d'une canthare et d'un plat rituel, du remblai d'un des tumulus

Фиг. 115. Фрагменти от малоазиатски вази от насипа на една от могилените.

Fig. 115. Fragments des vases d'Asie Migneure, du remblai d'un des tumulus.

¹⁾ Виж Rostovtzeff — *Iranians and Greeks in South Russia*, Oxford, 1922 г., platte XVIII; също виж — *Новооткрити тракийски гробници в Дуванли*, ИАИ VII, стр. 260, ф. 44, ИАИ, IV стр. 35, обр. 15. Велков, ИАИ VI, стр. 39, табл. XI, 1.

линии. Третият, от който е запазена малка част и от тялото, има също рисуван с бяла боя орнамент във форма на бръшлянови листа.¹⁾

3. На две дъна от кантари са издраскани следните букви Δ, ΕΝ, а на дъно от паничка ΔΗ.

4. Фрагмент от средната част на паница, фиг. 114. Средата на паницата вдълбната навътре и обградена с три папратовидни листа. Листата обградени с три реда вдълбани чертички. Дъното е на ниско столче. И отвън, и отвътре паницата е с матов черен фирнис.

5. Две дъна от мегарски чаши, фиг. 114. Едното заоблено, в центъра има пъпка, обкръжена с розета и с релефен пояс, от който излиза листовиден орнамент. И отвън, и отвътре дъното е с червен лак. Другото е също заоблено. В центъра си има витлообразен релефен орнамент, обграден с три релефни концентрични пояса. Също с червен лак и отвън, и отвътре.

6. Гърло и дръжка от амфора с печат, инв. № II. 1844. Печатът е правоъгълен, с размери 2.7×3.2 см, с гръцки надпис в два реда:

Δεινύπια
[Θασι]ων

Между редовете има бръшлянов лист¹⁾.

Петте могили край Галата — това е бил некрополът на тракийското селище, което се е намирало на северозападния край на терасата над м. Карантината, на запад от с. Галата. Находките от Петте могили свидетелствуват, че по тракийски обичай заедно с мъжа е била погребвана и една от жените му. От някои находки можем да съдим за търговията, която е съществувала между това селище и Одесос, а също така и на Одесос с Мала Азия и Тасос. Скъпите златни украшения и дървения саркофаг с инкрустации, който също е струвал доста скъпо, са били намерени в гробовете на управляващата класа. Това е едно указание за класовото разслоение на тогавашното общество, защото колкото по-големи са били богатствата на робовладелческата класа и от там възможностите им да купуват такива скъпи предмети, толкова по-голяма е била експлоатацията над другото работещо население и толкова по-бедно е било то³⁾. Тези предмети на гръцкото изкуство, намерени в гробовете на вождовете, показват, че те са възприели голяма част от погребалния гръцки ритуал. Това усвояване на гръцката култура от робовладелческата аристокрация се дължи до голяма степен и на близостта на това селище с Одесос.

Датата на погребенията от Петте могили край Галата може да се определи според предметите, които са намерени в гробовете, по следния начин: погребението в могила № 6 се отнася към края на V и началото на IV век пр. н. е., погребението в могила № 3 се отнася към II век от н. е., а останалите погребения са от III в. пр. н. е. Погребението в могила № 6 е най-богато. Такива ценни предмети се намират при почти всички могилни погребения от V век пр. н. е.⁴⁾ Погребенията в другите могили, които са от по-късно време, са по-бедни. Това бихме могли да обясним с промяната на политическите и стопански условия в Тракия след покоряването на страната от Филип Македонски. Тогава Атина загубила своето първо място между морските и търговски държави и търговията с Одесос не е била толкова усилена⁵⁾.

¹⁾ Книпович, Г. Н. К вопросу о торговых сношениях античных колоний северного Причерноморья в эпоху эллинизма. Сов. археология, кн. XI, стр. 273 — 274, рис. 1, 6. Според нея това са вази, внесени от Мала-Азия.

²⁾ Шкорпил, К. — Печати върху амфори от Черноморското крайбрежие, ИАИ VIII, 1934 г., стр. 40, № 208.

³⁾ Виж Милчев, Ат. — Социално-икономическият и обществено-политически строй на траките, Исторически преглед, год. VI, 1949-50 г., стр. 552.

⁴⁾ Например находките от Дуванли и др., ИАИ т. VII. За това, че траките са били доста богати, говори Фукидид — Кацаров, Извори за старата история и география на Тракия и Македония, стр. 33. „Данъците от всички варварски народи и от гръцките градове, над които одризите царували във времето на Севта (който царувал след Ситалка най-много показил данъците) достигали до 400 таланта в пари и се плащали в злато и сребро. Не по-малко злато иребро се поднасяло във форма на подаръци, без да смятаме шарените и простите платове и други вещи“. Всичко това показва, че траките са имали доста голямо благосъстояние, за да могат да плащат такива големи данъци.

⁵⁾ Данов — Западният бряг на Черно море в древността, стр. 106.

LES FOUILLES DES CINQ TUMULUS PRÈS DU VILLAGE DE GALATA

par
Gorana Tontcheva

En 1950 le musée archéologique de Staline fit un plan pour l'étude des antiquités depuis le port de Staline jusqu'à l'embouchure de la rivière Kamtchia — Dans cette région se trouvent les cinq tumulus, près du village de Galata, lesquels ont déjà fait l'objet de fouilles en 1930, sous la direction du professeur A. Salac et de Karl Skorpil.

Etant donné que cet objectif fait partie de l'ensemble proposé à l'étude archéologique dans cette région, nous pensons qu'il est indispensable, avant la publication des résultats de cette étude, de publier les découvertes faites dans ce groupe de tumulus.

Tumulus № 1

Le tombeau a été recouvert de dalles calcaires et d'après la petite lampe à vernis noir qui y fut trouvée, il remonterait au IIIème siècle avant notre ère.

Tumulus № 2

Le tombeau a été bâti en dalles calcaires et couvert de même façon. Il contenait un sarcophage en bois avec incrustations d'os. Les plus beaux panneaux incrustés représentent deux scènes dyonisíques.

La première de ces scènes (fig. 97) figure deux silènes se faisant face — l'un verse à l'autre du vin dans une coupe. La seconde (fig. 98) représente face à face, un silène et une bacchante. Le silène à demi-couché, tient un rhyton dans sa main droite levée; la bacchante a pris la cheville du silène dans sa main droite et appuie son menton sur la gauche. Les autres incrustations affectent des formes très différentes: géométriques, végétatives et autres (fig. 101). En outre de ces panneaux incrustés, on découvrit encore dans le tombeau les objets suivants: un alabastron (fig. 101) un grain de collier d'os (fig. 100) des fruits d'une couronne funéraire et une bague d'or sans ornement sur la plaque (fig. 103).

On date l'inhumation dans ce tumulus du IIIe siècle avant notre ère.

Tumulus № 3

Le tombeau a été creusé dans le sol dur et couvert d'un rang de poutres de bois. On y trouva les objets suivants: une petite fiole de verre (fig. 105) une plaque en pierre gris-vert (fig. 105) un miroir de bronze (fig. 105), deux grains de collier (fig. 105) deux fragments de vases à vernis rouge, caractéristiques de l'époque impériale (fig. 105), des fragments d'une bourse en peau, (fig. 106), deux pièces de monnaies romaines, une boucle d'oreille d'or avec pendant et le pendant de la seconde boucle (fig. 107).

D'après les objets trouvés, on date ce tombeau du IIe siècle de n. ère.

Tumulus № 4

Le tombeau a été construit en dalles calcaires et couvert de la même façon. Les objets suivants y furent trouvés: un alabastron, des ciseaux de fer, une petite lampe à vernis noir (fig. 108), une pièce d'argent à l'effigie de Philippe de Macédoine et des fragments de vêtements de lin (fig. 110) etc.

D'après ces objets, on peut faire remonter l'inhumation au IIIe siècle avant n. ère.

Tumulus № 5

Le corps a été incinéré. Dans le tombeau furent trouvés les objets suivants: fragments de feuilles de couronne funéraire, fragment de lecyte à vernis noir (fig. 111) etc.

En raison de la présence des objets à vernis noir, on date l'inhumation dans tumulus № 5 du IIIe siècle avant notre ère.

Tumulus № 6

Le corps a été incinéré. On trouva dans le tombeau les objets suivants: une bague d'or avec médaillon ovale, sur lequel est soudée une plaquette portant en repoussé une figure de femme (fig. 103), deux boutons semblables ornés au centre d'une rosace très travaillée en filigrane à ornements coniques (fig. 112) un collier d'or, formé de 33 grains et 2 pendants (fig. 113) une bague d'or, sur le médaillon de laquelle est soudée une plaquette portant, en repoussé, une figure de femme devenue assez indistincte (fig. 103).

Il apparaît vraisemblable que l'inhumation dans ce tumulus № 6 remonte à la fin du Ve siècle ou au début du IVe siècle av. n. ère.

* * *

En dehors des tombeaux et dans le remblai des tumulus, on trouva une grande quantité de fragments de vases, pour la plupart à vernis noir cinq ou six seulement étaient à vernis rouge.

Quelques-uns des fragments de vases à vernis noir, qui portent peints en ocre rouge, des ornements en forme de feuilles entre deux lignes blanches, sont des fragments de céramique d'Asie Mineure (fig. 115).

Les cinq tumulus de Galata étaient la nécropole d'une agglomération thrace qui se trouvait à l'extrémité nord-ouest de la terrasse qui surplombe Karantinata, à l'ouest du village de Galata. Quelques objets trouvés nous donnent une idée du commerce qui existait entre cette agglomération et Odessos, et également des relations entre Odessos et l'Asie-Mineure et Thassos.

Les ornements d'or, très ouvragés et le sarcophage de bois incrusté d'os, objets précieux, ont été trouvés dans les tombeaux de la classe dirigeante. Cela démontre la division en classes de la société de ce temps car plus grandes étaient les richesses de la classe des possesseurs d'esclaves, leur donnent la possibilité d'acheter des objets aussi coûteux, plus grande était l'exploitation supportée par la classe des travailleurs.
